

Vhod v mladinski oddelek Narodne in študijske knjižnice v Trstu (foto: Iztok Ilich, 3. 9. 2021).

Ob obletnicah požiga, vse do stote, so se bolj ali manj odločne zahteve po vrnitvi doma še nadaljevale. Manifestacij so se udeleževali predvsem Slovenci, medtem ko jih tržaški mediji pogosto niso niti omenjali. Zaprtje hotela leta

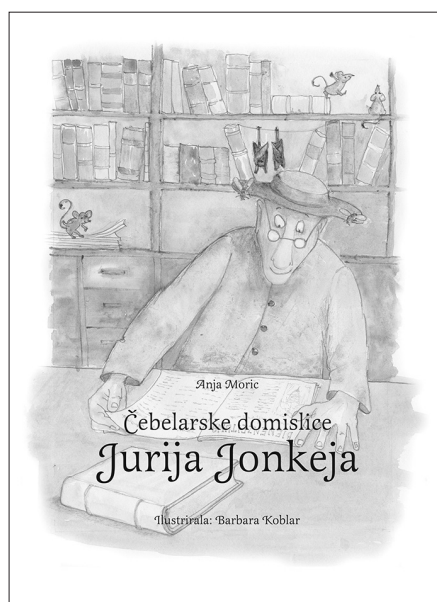
1976 je v slovenski skupnosti obudilo upanje, da bodo stavbo znova odkupili, plačali so celo predujem, vendar so se italijanski lastniki premislili. Avtorja domnevata, da zaradi klavzule, zapisane ob prodaji, ki je očitno veljala še

po zapadlosti (po 50 letih), »da stavba ne sme priti v slovenske roke oziroma take, ki ne bi delovale v italijanskem nacionalnem interesu« (str. 355).

Klabjan in Bajc skleneta svojo raziskavo z mislijo, da je Narodni dom kljub uradnim obvezam »še vedno talec mesta, ki se je iz mesta brez zgodovine prelevilo v mesto s preveč zgodovine. In morda zgodovinarjev« (str. 395), in da današnji Narodni dom, kakršen je, tudi ves v slovenskih rokah ne bo dosegel nekdanjega pomena, njegova mogoča preobrazba pa bi lahko pomenila pomembno izhodiščno točko za drugačno razumevanje medsebojnih odnosov v širšem jadranskem prostoru. »S te perspektive,« menita, »Narodni dom ni več samo relikvija, ki nam pomaga preučevati preteklost Evrope, temveč postane kristalna krogla, iz katere lahko napovedujemo njeno prihodnost« (str. 396).

ANJA MORIC: Čebelarke domislice Jurija Jonkeja.

Zavod Putscherle, Stara Cerkev 2020, 39 str.

Anja Moric se je zadnjih nekaj let precej posvečala proučevanju čebelarke dediščine na Kočevskem. Leta 2019 se je v organizaciji Zavoda za kulturo in turizem Kostel skupaj s Čebelarskim muzejem iz Radovljice predstavila tudi na gradu Kostel z razstavo »Za čebelarstvo ni vsaki, kakor za matiko.« Čebelarstvo na Kočevskem, ki je bila sicer prvič predstavljena že leta 2018 v Dolenjskih Toplicah. Zanj je zbrala podatke o razvoju čebelarstva na omenjenem območju.

Leto pozneje, torej 2020, je izšla njena slikanica *Čebelarke domislice Jurija Jonkeja*, ki je namenjena mlajšim bralcem. V njej zgoščeno, a domiselno predstavi pomembnega slovenskega

čebelarja in duhovnika Jurija Jonkeja (1777–1864) iz Črmošnjic, ki je v prvi polovici 19. stoletja napisal nemški in slovenski čebelarski učbenik. Oba spadata med temeljna dela slovenskega čebelarstva. Slikanica je izšla pri založbi Zavoda Putscherle, centra za raziskovanje, kulturo in ohranjanje kulturne dediščine, ilustracije pa je prispevala Barbara Koblar.

Jurij Jonke se je rodil leta 1777 v vasi Gorenje pri Stari Cerkvi in se šolal v Novem mestu, Gradcu in Ljubljani. Po zaključeni humanistični gimnaziji in študiju teologije v Ljubljani je bil v duhovnika posvečen 1803. leta v Kočevju, nato pa je služboval v Škofji Loki, v Novem mestu in nazadnje,

* Tita Porenta, mag. etnologije, muzejska svetnica, Muzeji radovljiške občine; tita.porenta@mro.si.

najdlje, v Črmošnjicah, kjer je odigral pomembno družbeno vlogo v obdobju Ilirskih provinc (1809–1811). Ključno je bilo tudi njegovo delo v čebelarstvu. Bil je član Kranjske kmetijske družbe, kjer je kot velik poznavalec čebel s konkretnimi predlogi pospeševal čebelarstvo na Kranjskem. V sodobni domači in tuji čebelarški literaturi je objavil številne članke, njegovo najpomembnejše delo pa je knjiga *Kranjski zhebelarzhik*, ki je v nemškem¹ in slovenskem jeziku² izšla leta 1836, v popravljeni in dopolnjeni izdaji pod enakim naslovom pa še leta 1844. Jonkejeva knjiga, napisana preprosto in na podlagi mnogih praktičnih izkušenj avtorja, je tretja tiskana knjiga o čebelarstvu v slovenskem jeziku,³ po ponatisu pa je bila celo predlagana za učno knjigo o čebelarstvu v tedanjih osnovnih šolah.

Jonke je najverjetneje tudi avtor enega prvih panjev s premičnim satjem na Slovenskem, t. i. Jonkejevega panja, ki ga je Moriceva javnosti prvič predstavila na zgoraj omenjeni razstavi. Narejen je bil po vzoru poljskega inovatorja Jana Dzierżona (1811–1906) in je bil sestavljen iz 16 satnih okvirjev. Ti so omogočali pregledovanje razvoja čebelje družine, ki je pozimi ni bilo treba pomoriti kot tistih, vzgajanih v kranjskih, kjer so čebele izdelovale satje prosto znotraj panja. Edini primerek Jonkejevega panja danes hranijo v Občicah na Kočevskem (str. 38).

Ostanke Jonkejeve dediščine najdemo v Črmošnjicah in v številnih sloven-

skih knjižnicah. Spominsko ploščo so mu na sedežu Društva staroselcev v Občicah leta 2014 odkrili Regijska čebelarstva zveza P. P. Glavarja, Čebelarstvo Dolenjske Toplice in Društvo Kočevarjev staroselcev v Občicah (prim. Porenta 2018: 44).

Tudi knjiga Anje Moric se verno drži opisane biografije Jurija Jonkeja v času njegovega delovanja v Črmošnjicah, predvsem pa mlade popelje v svet čebel in čebelarjenja. Zgodba se začne v njegovi knjižnici, v kateri »so se kopičile knjige ... take v slovenskem, nemškem, latinskem in francoskem jeziku ... in ki jih je Jonke požiral črko za črko« (str. 5). Podobno je listal tudi domače in tuje časopise, posebno take, ki so pisali o čebelah. Moriceva Jonkeja predstavi najprej kot čebelarja, ki je za domačim župniščem zasadil sadovnjak, poleg njega pa postavil tri velike čebelnjake, v katerih je imel kar 150 panjev, vsakega z okoli 20.000 čebelami. Jonke se je z njimi pogovarjal v kočevarskem jeziku: »Pajen, pajen«⁴ (str. 6).

Osrednja zgodba poteka kot pogovor ali poduk med Jurijem Jonkejem in Hanžem, bližnjim vedoželjnim fantičem, za kakršne je Jonke kasneje napisal učbenik. Skupaj pokukata v panj, kjer ima vsaka čebela svojo nalogo, da nastane med, ki ljudem sladi čaj in lajša prehlade. Mali Hanž Jonkeju postavlja številna vprašanja, med drugim tudi o tem, kakšne barve so čebele. Slovenska oz. kranjska čebela se imenuje tudi kranjska sivka, ker je njen kožušček sive barve. Mladi bralci tako spoznajo, da vse čebelice niso kot čebelica Maja, ki sodi med nemške čebele temne barve in ne privlačno rumene, kakršne so po večini kupljene čebelice igračke, narejene po vzoru italijanske vrste medonosnih čebel.

Za mlade je delo čebelarja zanimivo predvsem takrat, ko čebele rojijo.⁵ Takrat si je treba nadeti zaščitno opremo

in znati uporabiti panj, v katerega se bo naselila nova družina s staro matico. Ob taki priložnosti je čebelar že od nekdaj nov panj podaril sinu ali svojemu nasledniku, ki je tako podedoval brezmejno ljubezen do čebel in nadaljeval tradicijo. Tudi Hanž je tako prejel prvi panj. Jonke je čebelaril v lesenih kranjskih, panjih, ki so bili v njegovem času najbolj prilagojeni domačemu načinu čebelarjenja. Iz tujih časopisov se je seznanil o novostih, panjih s premičnim satjem, kjer čebele delajo satje v lesenih okvirčkih, ki jih lahko opazujemo in iz njih vzamemo samo del pridelka, ne posegamo pa v čebelje plodišče, del panja, kjer zalega matica. Tako je v slikanici predstavljen t. i. Jonkejev panj.

Slikanica v nadaljevanju predstavi Jonkeja v vlogi mirovnika in dobrotnika v zgodbi iz časa Ilirskih provinc, ko je s svojim posredovanjem kot župan in krajevni sodnik reševal spore med francoskimi vojaki in svojimi rojaki. V spomin na tiste čase je po ustnem izročilu nastal tudi figuralni panj v obliki francoskega vojaka, ki je krasil slovenske čebelnjake, danes pa ga najdemo v nekaterih slovenskih muzejskih zbirkah.

Anja Moric slikanico zaključuje s spretno besedo, v kateri pojasni nekatere pojme z zgodovinskim ozadjem. Predstavi tudi kočevarsčino, ki jo Unescov Atlas ogroženih jezikov uvršča med kritično ogrožene jezike, s čimer ozavešča o jezikovni raznolikosti na Kočevskem, in kočevski gozdni med z zaščiteno označbo porekla.

Ozaveščanje mladih o pomenu čebel je v času, ko se zavedamo usodnih podnebnih sprememb in si prizadevamo za prepoznavanje slovenske identitete v svetu, izjemnega pomena. Ob tem sta neizogibna tudi predstavljanje in promocija čebelarstva dediščine, saj smo Slovenci zlasti v 18. stoletju igrali pomembno vlogo na čebelarstvu zemljevidu Evrope. Ponovno smo nase odločno opozorili leta 2017, ko je bila na sedežu Združenih narodov prav na pobudo slovenskih čebelarjev in slovenske vlade sprejeta deklaracija o Svetovnem dnevu čebel, ki ga po celem svetu obeležujemo vsako leto 20. maja,

1 Jonke Georg: *Anleitung zur praktischen Behandlung der Bienenzucht*. Aus eigenen Erfahrungen gesammelt, und heraus gegeben von Georg Jonke. Laibach 1836.

2 Jonke, Juri: *Kranjski zhebelarzhik, to je: kratko poduzhenje zhebele rediti, in s' njimi prav ravnati*. Is nemshkiga prestavil J. Shemla. Ljubljana 1836.

3 Nastala je 40 let po slovenski izdaji *Popolnena podučjenja* Antona Janše (1734–1773), čebelar, čebelarški učitelj, slikar; knjigo je prevedel in priredil Janez Goličnik, ki je izšla leta 1792, in nekaj let za *Čelarstvom* Petra Dajnka (1787–1873, duhovnik, jezikoslovec, čebelarški in nabožni pisatelj, okrožni šolski nadzornik) iz 1831.

4 »Čebele, čebele, le pridno letajte.«

5 Rojenje je oblika popolnoma naravnega razmnoževanja in ohranjanja čebelje vrste. Čebele lahko ob dobrih razmerah, to je dobri paši, rojijo tudi večkrat na leto.

ko se je rodil naš največji čebelar Anton Janša. *Čebelarstvo domislice Jurija Jonkeja* po letu 2018, ko je izšla slikanica *Čebelar po srcu* izpod peresa in čopiča akademske slikarke Andrejke Čufer,⁶ že dolgo pred njo pa *Iz dnevnika čebeli-*

ce Medke Marjana Mančka, nadaljujejo to pomembno poslanstvo.⁷

Literatura in viri

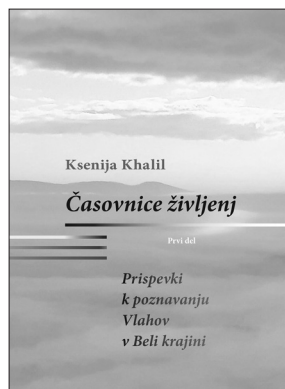
PORENTA, Tita: *Veliki ljudje slovenskega čebelarstva*. Lukovica in Radovljica: Čebelarstva zveza Slovenije in Muzeji radovljiške občine, 2018.

⁶ Andrejka Čufer: *Čebelar po srcu: Anton Janša, od malega čebelarja do dvornega učitelja čebelarstva*. Vrba: SVET.JE.SVET, umetniško ustvarjanje Andrejke Čufer, 2018.

⁷ Marjan Manček: *Iz dnevnika čebeli-ke Medke*. Radovljica: Muzeji radovljiške občine, 1997, ponatis 2005.

KSENIJA KHALIL: Časovnice življenj [Prvi del]: Prispevki k poznavanju Vlahov v Beli krajini.

Samozaložba, Črnomelj 2020, 275 str.

Knjiga *Časovnice življenj* ni prvo delo Ksenije Khalil. Kot raziskovalka in publicistka je pred tem že izdala dve publikaciji, bila urednica več publikacij, lotevala pa se je tudi številnih kulturnih projektov za oživitve etnološke dediščine Bele krajine. *Časovnice življenj* je, kot sama pravi v uvodu, nadaljevanje rodoslovnih raziskav prednikov. Ko je zaključila raziskovanje po matičnih knjigah, se je lotila raziskovanja svojih daljnih prednikov iz rodu Vitkovičev, za katere ugotavlja, da so bili uskoškega oz., kot pravi sama, vlaškega porekla. Delo je razdeljeno na deset poglavij. Uvodu, kjer avtorica razloži razloge za nastanek dela, sledi poglavje Nekaj iz zgodovine Zahodnega Balkana z zgodovinskim pregledom od prazgodovine do turških prodiranj na Balkan. Sledi poglavje O Vlahih, v katerem piše o imenu Vlah, o poreklu in domovini Vlahov, o katunih, jeziku, veri in običajih ... V poglavju Migracije prebivalstva po Balkanu sledi selitvam Vlahov do naselitve v Belo krajino in Žumberk. Belokranjskih Vlahov se podrobneje dotakne v poglavju Po sledih Vlahov v Beli krajini. Zaključku sledijo še Povzetek, Seznam slikovnega gradiva, Manj znane besede in Viri.

V prvem delu se avtorica posveča predvsem Vlahom, v drugem pa se bo, kot napoveduje, osredotočila na gospodarske in družbene razmere Vinice z okolico.

* Anita Matkovič, univ. dipl. etnologinja in kulturna antropologinja, muzejska svetovalka, Belokranjski muzej Metlika, Spominska hiša Otona Župančiča Vinica; anita.matkovic@guest.arnes.si.